

ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

ЛУЩЕНКОВА М.Г. - ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ, капітан міліції,

УДК 747.2/3

Исследование современного состояния и раскрытие существующих проблем по обеспечению имущественных прав и интересов детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки.

Ключові слова: майнові права, діти-сироти, інтереси дітей-сирит, опіка, піклування.

Загально відомо, що забезпечення прав людини в кожній цивілізованій країні є базою для будь-яких змін, чи то політична, економічна чи соціальна сфера діяльності держави. У наш час питання забезпечення прав та законних інтересів дітей не тільки залишається актуальним, адже вікова неспроможність та емоційна незрілість не дозволяє дитині в повному обсязі здійснювати права, які їй належать, та призводити до дії правові засоби щодо захисту прав у разі порушення. Саме турбота про дитину є першоосновою розквіту держави та суспільства, яка повинна бути як від батьків, так і від держави. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування можуть отримувати таку турботу тільки від держави, перебуваючи під опікою на повному державному забезпеченні, частка яких, як стверджує директор департаменту з усиновлення та захисту прав дитини Міністерства соціальної політики Аксана Філіпішина, у загальній кількості дитячого населення держави Україна залишається стабільно високою і становить близько 1,2 відсотки [1].

Правам дітей приділили значну увагу у своїх працях такі науковці, як І.В. Жи-

лінкова, І.О. Жеребной, Л.А. Романовська, О.А. Негода, О.М. Нечаєва, О.І. Карпенко, Ж.Л. Чорна та інші.

Конституція України визначає головним обов'язком держави утвердження і забезпечення основних прав і свобод людини та наголошує, що утримання та виховання дітей-сирит та дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу [6]

О.Ф. Скакун зазначає, що для реалізації конституційно закріплених прав та свобод людини в Україні необхідно мати налагоджений соціально-правовий механізм забезпечення прав і свобод людини, який складається з таких підсистем:

- механізму реалізації, який включає заходи для реалізації прав та свобод людини;
- механізму охорони, тобто заходи з профілактики правопорушень для утвердження правомірної поведінки особи;
- механізму захисту – заходів, що призводять до відновлення порушених прав неправомірними діями і відповідальності особи, яка вчинила ці правопорушення. В той же час О.Ф. Скакун зауважує, що без можливості захисту прав й охорона прав буде неповною[4, 191].

Слушною видається й думка професора П.М. Рабіновича, що «забезпечення прав і свобод людини» включає три елементи (напрями) державної діяльності щодо творення умов для здійснення прав та свобод людини: сприяння реалізації прав і свобод (формування загальнолюдських гарантій); охорона прав і свобод людини (у т.ч. про-

філактичні заходи); захист прав та свобод людини (відновлення порушеного правомірності стану) [3, 10-11].

Поняття «забезпечення прав людини» можна визначити, звернувшись до теорії права, як діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань і громадян із створення сприятливих гарантій для правомірної та неухильної їх реалізації та захисту [2, 22].

На державному рівні визначена відповідна система щодо забезпечення майнових та житлових прав дітей, перш за все, Законом України «Про охорону дитинства». Це система державних та громадських заходів, направлених на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав. [5].

На думку М.Батенчука, удосконалення організаційно-правового механізму державної політики забезпечення майнових прав дітей необхідно починати з рівня центральних органів державної влади. Особливо важливого значення тут набуває об'єктивна управлінська інформація. Через те необхідно удосконалити механізми моніторингу та оцінювання становища дітей, проводити ґрунтовний аналіз статистичної інформації щодо порушень майнових і житлових прав усіх категорій дітей; уповноважені особи вищих органів державної влади повинні приділяти значну увагу організаційним і кадровим питанням, забезпечувати реальне планування і здійснення запланованого [11, 211-212].

Відповідно до цивільного законодавства опіка і піклування встановлюються над дітьми-сиротами місцевими державними адміністраціями, виконавчими комітетами міських, селищних, сільських рад. Безпосереднє ведення справ по опіці і піклуванню покладається на відповідні відділи місцевих державних адміністрацій, виконкомів міських районних рад. Відповідно, справами опіки та піклування у селах та селищах займаються виконкоми селищних і сільських рад [7].

Опіка та піклування, які встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових та майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх

осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права та виконувати обов'язки, відповідно до норм сімейного законодавства, є попереднім ступенем захисту сімейних прав та інтересів особи [8]. Отже, саме органи опіки та піклування безпосередньо виконують функції з реалізації, охорони та захисту прав та свобод кожної дитини. Опіка встановлюється над дітьми, які не досягли чотирнадцяти років; піклування – віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [7]. Саме опікуни та піклувальники здійснюють майнові права в якості законних представників від імені дитини, але під контролем органів опіки та піклування.

Майнові права є найважливішою групою прав дитини, які регулюються нормами цивільного, сімейного, житлового законодавства та іншими підзаконними актами. До майнових прав дитини можна віднести право власності на рухоме і нерухоме майно, право дитини на утримання, право на отримання права власності на майно в майбутньому, інші майнові права. Право дитини на розпорядження своїми майновими правами змінюється у зв'язку зі зміною дієздатності, як правило при досягненні певного віку, якщо фізична особа досягла 16-тирічного віку та працює за трудовим договором або бажає займатись підприємницькою діяльністю, та у випадку, коли неповнолітня особа записана матір'ю або батьком дитини [7].

Крім того, як зазначає Ж.Чорна, малолітні та неповнолітні особи можуть мати корпоративні права, які можуть включати в собі майнові права, а саме: право власності на частку (пай) у статутному фонді (капіталі) юридичної особи, включаючи право на управління, отримання частки прибутку такої юридичної особи, а також частки активів у разі її ліквідації; стати власниками іменних акцій; мати право на відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, тощо [10, 237-241]

Стаття 3 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» визначає майнові права як будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (права володіння, розпоряджен-

ня, користування), а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги [9].

Дозвіл на вчинення правочинів щодо нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким має дитина надається районною, районною у м. Києві та Севастополі держадміністрацією, виконавчим органом міської, районної в місті ради за поданням служби у справах дітей після проведення зазначеною службою перевірки документів за місцем знаходження майна протягом одного місяця з дня надходження заяви на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини лише у разі гарантування збереження її права на житло і оформляється рішенням, витяг з якого видається заявникам службою у справах дітей. Для здійснення правочинів щодо нерухомого майна дитини батьки, опікуни або піклувальники подають службі у справах дітей чітко визначений перелік документів. Служба у справах дітей розглядає протягом 10 робочих днів подані документи та з'ясовує наявність (відсутність) обставин, що можуть бути підставою для відмови у наданні дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини [13].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту майнових прав дітей» № 4314-VI від 12.01.2012 р. спрямований на посилення захисту майнових прав дітей, зокрема, при вчиненні правочинів щодо нерухомого майна дитини [12]. Змінами у Сімейному кодексі України було підтверджено право органу опіки та піклування щодо відмови у наданні дозволу на вчинення правочинів відносно нерухомого майна дитини. Крім того, запроваджено й одночасне звернення до нотаріуса про накладення заборони на відчуження нерухомого майна дитини у виключних випадках: якщо мати та/або батько дитини, що звернулися за дозволом, позбавлені судом батьківських прав; судом, органом опіки та піклування або прокурором постановлено (прийнято) рішення про відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав; до суду подано позов про позбавлення батьків дитини

батьківських прав; особа, яка звернулася за дозволом, повідомила про себе неправдиві відомості, що мають суттєве значення для вирішення питання про надання дозволу чи відмову в його наданні; між батьками дитини немає згоди стосовно вчинення правочину щодо нерухомого майна дитини; між батьками дитини або між одним із них та третіми особами існує судовий спір стосовно нерухомого майна, за дозволом на вчинення правочину щодо якого звернулися батьки дитини (або один з них); вчинення правочину призведе до звуження обсягу існуючих майнових прав дитини та або порушення охоронюваних законом інтересів дитини [8].

Якщо зазначені виключні випадки в ході перевірки поданих документів були виявлені, у разі звернення органу опіки та піклування з метою захисту особистих і майнових прав та інтересів дитини, яка має право власності або проживає у житловому будинку, квартирі, іншому приміщенні, відбувається накладення заборони на відчуження нотаріусом за місцем розташування жилого будинку, квартири, дачі, садового будинку, гаража, іншого нерухомого майна чи місцем розташування земельної ділянки або за місцем знаходження однієї із сторін правочин.

Слід зазначити, що з боку держави зроблені значні кроки відносно розробки та удосконалення діючого законодавства щодо проблем, зокрема майнового характеру дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; створення та реорганізації державних органів, на які покладені функції по здійсненню та захисту майнових прав та інтересів зазначеної категорії дітей; злагожденної взаємодії та швидкого реагування органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань і громадян на вирішення проблеми соціально-вразливої категорії суспільства. вирішення проблем щодо механізму реалізації, охорони та захисту майнових прав та інтересів дітей-сиріт неможливе без наукового вивчення та аналізу, основою яких є обґрунтування причин та наслідків здійснення та захисту майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Таким чином, захист соціальних, майно-

АНОТАЦІЯ

Дослідження сучасного стану та розкриття існуючих проблем щодо забезпечення майнових прав та інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

SUMMARY

Research current situation and existing problems of disclosure to ensure the property rights and interests of orphans and children deprived of parental care.

вих прав та інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають під опікою у сім'ях громадян або виховуються дитячих будинках сімейного типу, вимагає здійснення дієвого контролю за використанням опікунами (або піклувальниками) майна, грошових виплат, житла підопічного та виконання свої обов'язків; підвищення рівня державної підтримки сімей або уповноважених закладів, які беруть під опіку (піклування) дитину-сироту чи дитину, позбавлену батьківського піклування; відпрацювання механізму збереженості житлових прав дітей, які потрапляють під опіку; посилення відповідальності посадових осіб органів опіки та піклування за виконання своїх службових обов'язків щодо контролю за діями опікунів (піклувальників).

Література

1. Кокіна В. Аксана Філіпішина «Дитина щасливою буде лише в родині» // Урядовий кур'єр. – 2012 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/aksana-filipishina-ditina-shaslivo-yu-bude-lishe-v/>.
2. Держава і право: зб. наук. пр. – К.: Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2001. – Вип. 12. Юридичні і політичні науки. 568 с. – С. 22.
3. Рабінович П.М. Основи загальної теорії прав та держави: навчальний посібник. / Рабінович П.М. – 5-те видання, зі змінами. – К.: Атака, 2001. – 176 с. – С.10-11.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с. С. 191
5. Про охорону дитинства : Закон України // Офіційний вісник України [Текст]. – 2001. – №22.
6. Конституція України : від 28.06.1996 №254к/96 – ВР // Відомості Верховної Ради України, 1996, №30, ст. 141.
7. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003.- № 40-44. – Ст. 356.
8. Сімейний кодекс України: від 01.01.2002 № 2947-III Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 21-22, ст.135)
9. Про оцінку майна, майнових прав, та професійну оціночну діяльність в Україні: закон України від 12.07.2001 №2658 – 3. – Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №47. – ст.. 257.
10. Чорна Ж.Л. Корпоративні права малолітніх та неповнолітніх // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2004. – Випуск 40. – С.237-241.
11. Батенчук М. Організаційно-правовий механізм державної політики у сфері забезпечення майнових прав дітей. // «Ефективність державного управління». Збірник наукових праць. – 2010. – Випуск 24. – С. 207-213.
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту майнових прав дітей: закон України від 12.01.2012 № 4314-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. -№40. – ст. 475.
13. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 №866 // Офіційний вісник України від 17.10.2008. – №76. – стор. 47. – стаття 2561.